

LUBLIN SCIENCE AND TECHNOLOGY PARK S.A.

International research and practice conference

**INNOVATIVE TECHNOLOGY IN MEDICINE:
EXPERIENCE OF POLAND AND UKRAINE**

April 28–29, 2017

Lublin, Republic of Poland

2017

International research and practice conference “Innovative technology in medicine: experience of Poland and Ukraine” : Conference Proceedings, April 28–29, 2017. Lublin. 208 pages.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

ФАРМАКОГНОСТИЧНА ЛАНКА В СТВОРЕННІ ГОМЕОПАТИЧНИХ І ФІТОТЕРАПЕВТИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ

Кучмістов В. О.

*кандидат біологічних наук,
доцент кафедри військової фармації*

Шматенко В. В.

*кандидат фармацевтичних наук,
доцент кафедри військової фармації
Українська військово-медична академія*

Руденко В. В.

*доктор фармацевтичних наук, доцент,
доцент кафедри фармацевтичної технології і біофармації
Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика*

Майборода О. І.

*кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри органічної хімії
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна*

Сьогодні свідомість людини знову звертається до стародавнього союзу людини та рослини. Рослинний світ – найбільш доступне та економічне джерело одержання лікарських засобів (ЛЗ), створене самою природою. Рослина є тією ланкою, що зв'язує воєдино живу і неживу природу, неорганічний світ з органічним. Цінність лікувальної флори пов'язана із спорідненістю її хімічної природи до організму людини. Вона легко включається у біохімічні процеси пацієнта та чинить всебічний вплив, м'яку регулюючу та безпечну дію при тривалому застосуванні.

Автори зосередили увагу на єдиному об'єкті – рослині та намагались проаналізувати у порівняльному аспекті науки, що вивчають лікарські рослини (ЛР) – фармакогнозію, фітотерапію та гомеопатію (для останньої сировиною у більшості випадків є саме ЛР). Це й стало метою проведеного ґрунтовного дослідження, фрагмент якого пропонується.

Наука лікування попередніх тисячоліть набуває нового значення. Більшість фітотерапевтичних і гомеопатичних препаратів відомі з древніх часів, їхня лікувальна дія перевірена багатовіковим досвідом народів багатьох країн світу. Користуючись численними засобами народної медицини,

гомеопатія істотно відрізняється від останньої, адже вивчає функціональні зміни, які викликаються в організмі кожним ЛЗ [3, с. 37]. Постійно поповнюється номенклатура рослинних засобів, які використовуються як у гомеопатичній, так і у фітотерапевтичній практиці.

З 349 найменувань лікарської рослинної сировини (ЛРС) понад 150 видів виростає в Україні, близько 50 культивується, інші види є екзотичними (зерна кавового дерева, кореневище з коренями Дицентри канадської). Тільки для 182 видів рослин (54% від загального числа видів, приведених у Гомеопатичній Фармакопеї – керівництві В. Швабе) розроблена НТД, з них 26% найменувань включені до Державного реєстру ЛЗ і дозволені до застосування в науковій медицині [1, с. 12]. Це пояснюється тим, що в гомеопатії та офіційній медицині визначені певні розбіжності. Матеріал представлено у порівняльному аспекті, що спонукає до більш глибокого розуміння інформації.

1. Фітотерапія є алопатією, яка чітко відрізняється за принципом використання рослин у гомеопатії [4, с. 417].

2. Заготівля сировини для її подальшого використання у фітотерапевтичній та гомеопатичній практиці проводиться відповідно до загальних фармакогностичних принципів, але має певні розбіжності.

– Процес заготівлі фітосировини для виготовлення алопатичних і гомеопатичних ЛЗ. З'ясувалось, що лише для 73 з 182 видів (40%) рослин способи збору і сушіння збігаються з діючими інструкціями для офіційної ЛРС [4, с. 256].

– Вид ЛР, який не завжди є тотожним. Наприклад, у гомеопатії використовується корінь Щавлю кучерявого (*Rumex crispus*), тоді як у науковій медицині – Щавлю кінського (*Rumex confertus*, Род. Polygonaceae).

– Стан сировини, адже для виготовлення гомеопатичних і фітозасобів використовується ЛРС як у сухому, так і свіжому вигляді.

– Вид ЛРС. Зокрема, морфологічна група сировини є однаковою для 130 з 182 видів (71,4%). Так, гомеопатія використовує всі свіжі надземні й підземні органи Красавки звичайної (*Atropa belladonna*, Род. Solanaceae), у той час як науковою медициною використовуються лише її висушене листя [1, с. 32].

– Час заготівлі, отже й хімічний склад сировини для виготовлення гомеопатичних та алопатичних препаратів може відрізнитись. Наприклад, листки і стебла для потреб гомеопатії збирають до цвітіння рослини, а для потреб фітотерапії – на початку цвітіння. У гомеопатії пагони Багна звичайного (*Ledum palustris*, Род. Ericaceae) збирають у травні-липні, а в алопатії - у період дозрівання плодів (серпень-вересень) [2, с. 99].

3. Наявність специфічних гомеопатичних принципів. Варто підкреслити, що в гомеопатії одна рослина може використовуватися для одержання декількох ЛЗ різних найменувань. Наприклад, Коров'як скипетровидний (*Verbascum thapsiforme*, Род. *Scrophulariaceae*) для внутрішнього і він же для зовнішнього вживання розглядаються як окремі гомеопатичні ЛЗ. Окрім цього, з фармацевтичною метою використовують різні морфологічні органи деяких видів рослин. До таких видів відноситься Арніка гірська (*Arnica montana*, Род. *Asteraceae*), у якої використовують як підземні органи, так і цілу рослину; трава і зріле насіння Дурману звичайного (*Datura stramonium*, Род. *Solanaceae*) тощо. У фітотерапії цілу рослину майже не використовують [1, с. 202].

4. Наявність певних розбіжностей між принципами виготовлення ЛЗ (фітотерапевтичні засоби отримують переважно внаслідок водної чи спиртової екстракції, в той час, як у гомеопатії додатково використовують процеси розведення) [4, с. 418].

5. Підґрунтям проведення успішного лікування (традиційного, гомеопатичного чи фітотерапевтичного) є грамотний підбір виду рослини, проведення належного заготівельного процесу і правил зберігання, використання перевіреного способу і форми призначення, дотримання певної схеми лікування.

6. Принципи класифікації традиційних і нетрадиційних фітопрепаратів. У більшості посібників класифікація гомеопатичних ліків рослинного походження відсутня і вони виписуються за абеткою. У працях Фаррингтона Є. рослинні препарати класифікують за ботанічними родинами [2, с. 15]. Проф. Костинська Н.Є. запропонувала більш традиційну класифікацію гомеопатичних фітозасобів у залежності від їх фармакодинамічного ефекту, заснованого на дії складових біологічно активних речовин (БАР). Дана класифікація була обговорена в 1998 р. на ЛІІІ-му Конгресі міжнародної медичної гомеопатичної ліги в Амстердамі (Нідерланди). Означена систематизація допомагає при виборі гомеопатичного препарату лікарями-клініцистами. Фармакодинаміка, обумовлена властивостями БАР, дозволяє пояснити терапевтичний ефект гомеопатичних ліків. Під час опису кожної рослини вказується, яка саме її частина застосовується для виготовлення певного ЛЗ. Примітка «ціла рослина» означає, що використовують як її надземні, так і підземні вегетативні органи [1, с. 54]. Загалом, при проведенні збору та сушіння ЛРС у більшості випадків застосовують загальні фармакогностичні правила.

Завдяки фармакогнозії стало можливим створення своєї базової системи, що містить набір біологічних та хімічних ознак, які характеризують (ідентифікують) певну ЛР або фітопрепарат. Досягнення фітофармакології,

знання фармакотерапевтичних властивостей БАР рослин дозволяють широко й обґрунтовано використовувати фітолікування [3, с. 38]. На основі клінічної практики, аналізу об'єктивного контролю стану хворого формується певний алгоритм лікування. Досвід, накопичений фітотерапевтом і гомеопатом, дозволяє правильно підібрати рослинні композиції, спрогнозувати їх дію, що найчастіше народжує нову якість та зцілює хворого.

Безумовно, триада «фітотерапія+фармакогнозія+гомеопатія» має нерозривний зв'язок, незважаючи на певні відмінності кожної ланки. Фітотерапія є основою народної (нетрадиційної) та традиційної медицини. Сьогодні їх розумне сполучення визнано єдино вірним рішенням. Адже ЛРС все ще залишається джерелом отримання різноманітних лікарських форм як екстемпорального, так і промислового виробництва, що широко застосовуються у гомеопатії та алопатії. Загалом авторами проаналізовано сучасні можливості фармакогноста, гомеопата та фітотерапевта на шляху від проведення культивування ЛР, їх заготівлі, стандартизації, збереження в умовах аптеки (чи аптечного складу) до застосування певного лікувально-профілактичного засобу – гомеопатичного чи фітотерапевтичного.

Література:

1. Гуцол Л. П. Основи гомеопатії [Текст]: навч. посібник / Гуцол Л. П. – Вінниця: Нова книга, 2011. – 344 с.
2. Лікарські рослини у військовій медицині [Текст]: навчальний посібник / О. П. Шматенко, В. В. Коротченко, А. О. Дроздова, В. В. Шматенко. – К., 2017. – 145 с.
3. Туманов В. А. // Фундаментальні дослідження при визначенні фармакологічних властивостей засобів народної медицини / В. А. Туманов, І. М. Тимченко, І. Ю. Яковлева та ін. – Актуальні питання в народній і нетрадиційній медицині. Здоров'я та довголіття: фундаментальні дослідження, впровадження. – К., 2016. – 150 с.
4. Фармакогнозія. Гомеопатія. Фітотерапія [Текст]: навчальний посібник / О. Ф. Кучмістова, О. П. Шматенко, В. О. Кучмістов, А. О. Дроздова. – К.: УВМА, 2016. – 509 с.